

Hur kan vi bidra till ett systemiskt perspektiv i socialtjänsten, nu och i framtiden?

Systemcafé i Stockholm den 15 februari 2018

Av Johan Wallmark

De första besökarna har redan anlänt när jag kommer vid kvart över sex. Buffén är dukad, brieostar och skivad skinka gör sällskap med rucola och tomater. Vi väntar bara på brödet och vinet, denna klassiker. Folk passar på att hälsa på gamla vänner. Nu när allt fler kommer, märks också att ovanligt många är här för första gången.

Snart är buffén kompletterad och folk börjar ta för sig. Sorlet stiger i förrummet utanför salen där kvällens evenemang ska ta plats. Kari Kamsvåg och Eva Redemo har redan sökt upp varandra och snart sluter sig även Marta Nannskog till dem. Klockan sju öppnas dörrarna till det inre rummet, och alla bjuds att komma in. Ett vänligt brus av röster omger de cirka 40 gästerna när de intar sina platser runt de tre fåtöljerna där Kari, Marta och Eva snart ska samtala om det systemiska arbetet i socialtjänsten.

Kari Kamsvåg är styrelseledamot i Stockholmsföreningen SFFT. Det är hon som har tagit initiativ till kvällens samtal och nu presenterar hon Eva Redemo i dialog. Kari lärde känna Eva som utbildare i salutogent perspektiv. Eva har gjort mycket för att utveckla samarbetet skola–socialtjänst. Hon handleder och utbildar inom socialtjänsten. Barnsamtal är en av flera

företeelser hon spritt fördjupad kunskap om. Eva har många års erfarenhet av arbete i socialtjänsten från sjuttio- och åttiotalen. I Nyköping var hon under en period chef för en ungdomsgrupp som organiserade arbetet utifrån systemiska premisser. "Alla gjorde allt" och man följde sina klienter "från ax till limpa". Efter arbetet inom socialtjänsten följde en period inom BUP, innan Eva sa upp sig och från 1992 har hon ägnat sig åt handledning och utbildning.

Eva lyfter fram den norske psykologen och familjepsykoterapeuten Haldor Øvreeides bok, *Samtal med barn* (Studentlitteratur 2001 och 2009), som en viktig språngbräda. Den grundar sig i ett helhetstänk kring barnets tillhörighet i sitt sammanhang. Eva ringde Haldor Øvreeide i mitten av nittiotalet och de startade ett samarbete. I höst drar de igång ytterligare en gemensam utbildning. Tillsammans med Marta och Haldor har Eva producerat material till ledning och utveckling av professionella samtal med barn och unga, inte minst inom socialtjänsten i Sverige. Det Eva vill föra fram, är att det inte bara gäller att hålla systemperspektivet under samtalen med barnen, utan även tanken på vad som blir konsekvensen för barnet, *efter* det här samtalet.

När Kari tidigare kontaktat Eva inför kvällens samtal, tyckte Eva att även Marta Nannskog borde vara med. Marta utgör här bredvid Eva en "insider", där Eva ser sig själv som "utifrån kommande" när det gäller arbete med socialtjänsten.

Marta presenterar sig som socionom. Hon är utvecklingsledare, centralt placerad inom Stockholms stad. I sin tjänst är hon även BBIC-samordnare för hela staden. För Marta är det centralt att tänka in brukarperspektivet och även hålla principerna från barnsamtalen levande. Fokus på förhållningssätt snarare än metodtrogenhet. I sitt arbete har hon kommit att få arbeta nära det norska barnevernet och även tillsammans med Tom Andersen. Hon tycker att det varit svårt att förhålla sig till de stelbenta kraven på dokumentation som förts fram av företrädarna för ett kunskaps- och evidensbaserat arbetssätt. Dessa perspektiv verkar nu långsamt åter få konkurrens av det systemiska helhetsperspektivet, tycker Marta.

Marta betonar att det förhållningssätt som Eva och Haldor står för är viktigt. Att förhålla sig inbjudande till andra tankar och modeller än de man själv omhuldar är centralt. I linje med det polymorfa betraktelsesättet inom den systemiska traditionen måste vi vara lyhörda även för dem som är kritiska till det systemiska.

Samtalet glider över till barnsamtal i den sociala utredningens sammanhang. Eva utbildar i barnsamtal inom Stockholms stad, 160 personer ska utbildas i nästa sväng. Hon framhåller att en central paradox när det gäller arbetet med utsatta barn, är att samtidigt som föräldrar är med och gör barn otrygga, så är också föräldrar barns viktigaste resurs. I barnsamtal måste man samtidigt förhålla sig till både värdegrund och metodologiska principer. Levandegöra barns relationella beroende, deras systemiska tillhörighet. Barnen säger det de kan säga, utan att riskera att bli avvisade ur sitt familjesammanhang. Det de säger är det som är möjligt för dem att säga. Oavsett om barnet pratar i ett rum där föräldrarna är med eller inte, kommer barnet att behöva leva med sig självt och vad det har sagt, hela livet därefter.

Marta lägger till, att det är viktigt att inte i första hand se barnet som informant. Samtalet ska först och främst vara till hjälp för barnet och dess sammanhang, dess familj. Eva utbrister: "Språket! Vad gör det med oss att vi nu heter socialsekreterare, och inte socialarbetare?" Kan detta ha gjort oss redo att acceptera den linjära formen för arbetet, att först ska vi ställa frågor, och så ska vi få svar, och så ska vi skriva? Marta för in evidensen och New Public Management i samtalet. Hon lyfter betydelsen av att hålla de metodgemensamma

framgångsfaktorerna vid liv – mötet, alliansen, relationerna. Dessa *common factors* får frågor om metod att tappa betydelse.

Eva: "Tillsynskulturen verkar vara på fallrepet, till förmån för en tillitskultur." Marta berättar att regeringen nu tillsätter en delegation, med uppgift att skapa en tillitsbaserad social sektor. Målet måste vara kvalitet, att göra skillnad för barnen, mer än att göra alla rätt.

Under samtalet om NPM och evidenskrav är man eniga om att det finns en mängd orsaker till att läget är som det är. Det finns många aspekter på att krav på metodtrogenhet och evidens gör socialarbetare rädda. Alla behöver bidra och fundera över hur vi ska komma åt det här, alla behövs, för ingen vill ha det så här! Just nu ökar arbetsbelastningen stort inom socialtjänsten. Allt fler utredningar, allt fler samtal etc. Man behöver se till att utbilda fler i barnsamtal. När det gäller hur man samtalar, är det svårt att lämna det som är invant. Det är för många enklare att möta en person i taget i samtal, än att samtidigt sitta med en familj i två generationer. Motståndet mot att handla enligt ett helhetstänk finns både hos "unga" och "gamla" socialarbetare.

Samtidigt finns mycket som tyder på att förväntan på socialarbetaren, att leva upp till en expertposition i enlighet med evidens och NPM, håller på att förändras. I stället har något som kan kallas brukardelaktighet börjat göra inbrott. Detta förebådar ett skifte i hur vi gör socialt arbete. I linje med denna förändring utbildar Eva nu chefer i vad hon kallar handledande förhållningssätt. Detta sätt att stödja medarbetarna tar främst fasta på de situationer där chefen ska hjälpa medarbetaren i utredningssammanhang.

En fråga ur publiken lyfter *Signs of safety* som förhållningssätt. Marta tar bollen och menar att värdegrunden inom SoS är systemisk och lösningsfokuserad och där finns inga motsättningar. Samtidigt har det utvecklats ett helt batteri av metoder (mapping mm) kopplade till SoS, och det som ibland oroar Marta är att dessa metoder kan användas på ett oreflekterat sätt. Det är lätt att gå i fällan av att "hos oss mappar vi alltid", eller "vi gör alltid det-och-det", i tron att detta "alltid" ska garantera ett systemiskt förhållningssätt. I verkliga livet, betonar Marta, är det viktigt att se till att man gör olika! Alla familjer är unika, alla barn är unika, ingen metod passar alla eller alltid.

Ytterligare en fråga ur publiken leder till en utveckling till utbildningarna vid socionomprogrammet. Marta menar att evidensstänket och det faktum att man inte längre kan välja inriktning på socionomprogrammet är ett oroande tecken.

En tjugo minuters paus ger nu möjlighet att sträcka på benen och mera mingel med kaffe. Efter pausen uppmanar Kari de närvarande att prata med varandra i smågrupper om vilka tecken vi ser omkring oss på att ett systemiskt helhetsperspektiv är på väg att vinna inbrott. Ett högljutt sorl tar över i rummet.

Tio minuter senare tar Kari till orda igen och vill höra röster ur publiken. Här är ett axplock:

Hela samhället håller på att förändras. Sverige är unikt. Varför ska vi mäta allting?

Kan vi göra något? Kan vi hjälpa till?

Civilkurage! Nätverksstafetten lever, många goda krafter samverkar!

Det räcker inte med att man skänker pengar till hjälporganisationer, man måste jobba också – om man vill se en förändring.

Boktips: Stina Oscarson och Sara Granér: *Tror du att du kan förändra världen utan att anstränga dig?* (Leopard förlag 2017)

Förr var alla socialarbetare utredare/behandlare. Nu är man "bara" utredare, och att vara behandlare blir som något ouppnåeligt. Arbetsbeskrivningarna tillåter inte att man har egen uppföljning på familjer man utrett.

Behåll perspektivet: Vad kan jag bidra med?

Lisa, Stockholmsföreningens (FFST) ordförande, puffade för en kommande förfrågan från Stockholmsföreningen till medlemmarna, om att bilda skrivgrupper, där skrivintresserade medlemmar kan ge varandra stöd att skriva och beskriva vårt arbete. På så sätt kan de bidra till att sätta systemiskt arbete på kartan, inte minst när det gäller socialt arbete och psykiatri. Håll utkik efter utskick, och hör av er!

Marta sammanfattar diskussionen. Alla måste hjälpa till. Vi behöver plocka bort vissa arbetsuppgifter om vi ska få plats med mera samtal och möten. Hur ska vi minska mängden dokumentation för att öka delaktigheten och det samtal som knyter samman de samtalande?

Inte minst våldsärenden inom socialtjänsten utgör en utmaning. Våldet gör oss svartvita, vi hamnar direkt i ett antingen/eller, rätt/fel-tänk. Det blir så lätt att tänka alltid/aldrig, t.ex. att man *aldrig* kan sätta förövare och offer i samma rum. Det är som om man plötsligt *alltid* måste göra på samma sätt när det finns våld med i spelet. Även här förespråkar Eva och Marta att man måste se till förutsättningarna i det enskilda fallet. Vi behöver hålla flera perspektiv levande, samtidigt. Det som inte är lämpligt i ett fall kan vara den mest passande vägen i ett annat. Våldsärenden drar massor av resurser utredningsmässigt, men de berörda familjerna får minst när det kommer till insatser.

Plötsligt är klockan närapå 21, och det är dags att runda av. Susan från styrelsen går varligt men bestämt fram till trojkan i fåtöljerna, avbryter försiktigt och tackar så mycket för dagens samtal. Hon överräcker varsin liten gåva till de inbjudna gästerna. Applåderna är varma. Omtumlade, bekräftade, glada och stärkta reser vi oss ur stolarna och börjar göra oss redo att lämna. Under samtalet har vi fått reflektera över hur vi kan stärka förutsättningarna för det systemiska perspektivet i det sociala arbetet. Den optimistiska stämning som skapats under kvällen följer med oss i eftersamtalen, när vi så småningom ger oss ut i kvällen.

Hur ska vi omsätta dessa meningar i praktisk handling?